

Katarzyna Dudka

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID 0000-0001-5598-5175

katarzyna.dudka@umcs.pl

Wybrane problemy zatrzymania administracyjnego dokonywanego na podstawie art. 40 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

Słowa kluczowe: administracyjne zatrzymanie, ustawa o trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, bezprawne zatrzymanie, odpowiedzialność za bezprawne zatrzymanie

Streszczenie: Artykuł został poświęcony analizie tzw. zatrzymania administracyjnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Autorka poszukuje odpowiedzi na pytania o granice legalności działania Policji dokonującej zatrzymania administracyjnego obywatela. Analizuje również, czy w każdym przypadku osoba pozostająca w stanie nietrzeźwości może zostać zatrzymana oraz doprowadzona do izby wytrzeźwień, a także omawia konsekwencje bezprawnego zatrzymania zarówno z punktu widzenia osoby zatrzymanej, jak i odpowiedzialności funkcjonariusza dokonującego zatrzymania.

Selected problems of administrative detention based on the art. 40 Act on Upbringing in Sobriety and Counteracting Alcoholism

Keywords: administrative detention, sobriety and alcoholism prevention act, unlawful detention, liability for unlawful detention.

Summary: The article was devoted to the analysis of the so-called administrative detention, referred to in Article 40 paragraph 1 of the Act on Upbringing in Sobriety and Counteracting Alcoholism. The author searches for answers to questions about the limits of legitimacy of police actions when administratively detaining a citizen. She also analyses whether a person under the influence of alcohol can be arrested and taken to a sobering station in every case, and discusses the consequences of an illegal arrest both from the point of view of the arrested person and the responsibility of the arresting officer.

Problematyka zatrzymań nieprocesowych nie znajduje w literaturze przedmiotu takiego zainteresowania jak zatrzymania procesowe dokonywane w ramach i dla potrzeb procesu karnego. Pod pojęciem tym kryją się takie formy zatrzymania, które dokonywane są poza procesem karnym i nie dla realizacji jego celów. Należą do nich:

- zatrzymanie penitencjarne stosowane na podstawie art. 204d § 4 k.k.w. wobec sprawcy, który nie powróci do zakładu psychiatrycznego, gdzie wykonywany jest środek zabezpieczający, z upływem okresu, na który udzielono zezwolenia oraz stosowane na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o Policji zatrzymanie

osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu (udzielonej przepustki) opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego;

- zatrzymanie porządkowe dokonywane przez Policję na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji w stosunku do osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia;
- zatrzymanie administracyjne stosowane w oparciu o art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹, któremu poświęcony jest niniejszy artykuł.

To mniejsze zainteresowanie pozaprocesowymi formami zatrzymania jest do pewnego stopnia zrozumiałe, jeśli się zważy na cel ich stosowania oraz konsekwencje prawne wynikłe z zatrzymania. Przekonanie o mniejszym znaczeniu zatrzymań nieprocesowych w stosunku do tych, które zostały uregulowane w Kodeksie postępowania karnego, nie tylko zmniejsza zainteresowanie przedstawicieli doktryny prawa karnego procesowego i judykatury tym problemem, lecz także może być źródłem uchybień w stosowaniu tego środka przymusu przez organy władzy publicznej. Nie oznacza to jednak, że taki stan rzeczy można aprobować. Każda forma zatrzymania (procesowego i nieprocesowego) stanowi ingerencję w prawo człowieka do wolności oraz bezpieczeństwa osobistego uregulowanego w art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji praw człowieka i podstawowych wolności, a to zmusza organy władzy publicznej do ścisłej reglamentacji zatrzymania oraz poddania tego środka przymusu kontroli w zakresie prawidłowości i legalności jego użycia.

W myśl art. 5 ust. 1 EKPC każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności z wyjątkiem przypadków ściśle określonych w Konwencji w art. 5 ust. 1 lit. a-f. Z punktu widzenia rozważań będących przedmiotem tego opracowania znaczenie ma art. 5 ust. 1 lit. e EKPC², według którego dopuszczalne jest zgodne z prawem pozbawienie wolności osoby

¹ Ustawa z dnia 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz.U.2019.2277 t.j., powoływana dalej jako u.w.trzeźw.

² Pozostałe wyjątki określone w art. 5 ust. 1 pkt a-d, f EKPC obejmują: a) zgodne z prawem pozbawienie wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd; b) zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku; c) zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu; d) pozbawienie nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem; f) zgodne z prawem zatrzymanie lub aresztowanie osoby w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa, lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.

w celu zapobieżenia szerszenia przez nią choroby zakaźnej, osoby umyślowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi.

Z art. 5 ust. 1 EKPC wynika zarówno zakaz arbitralnego (tj. nadmiernego, nieuzasadnionego) pozbawienia wolności jednostki, jak i, co podkreśliła B. Gronowska, nałożenie na państwo pozytywnego obowiązku „w postaci konieczności podjęcia przez organy państwowe aktywnych działań o charakterze profilaktyczno-ochronnym tam, gdzie jest to konieczne z uwagi na sposób zachowania się konkretnej jednostki”³. Innymi słowy na państwie ciąży obowiązek stworzenia takich regulacji prawnych i wypracowanie takiej praktyki stosowania prawa, by zabezpieczyć jednostkę przed bezprawną oraz bezpodstawną ingerencją władzy państwowej w jej prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, a także by zapewnić ochronę tego prawa przed naruszeniami ze strony innych obywateli.

Przekonanie o mniejszym znaczeniu zatrzymań nieprocesowych w stosunku do tych, które zostały uregulowane w Kodeksie postępowania karnego, nie tylko zmniejsza zainteresowanie przedstawicieli doktryny prawa karnego procesowego i judykatury tym problemem, lecz także może być źródłem uchybień w stosowaniu tego środka przymusu przez organy władzy publicznej.

Zatrzymanie administracyjne, o czym była mowa uprzednio, zostało uregulowane w art. 40 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorzenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, znajdując się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień lub placówki, podmiotu leczniczego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu. Regulacja ta wywołuje wiele wątpliwości interpretacyjnych. Chodzi przede wszystkim o określenie, jakie są granice legalności działania Policji dokonującej zatrzymania administracyjnego. Czy w każdym przypadku osoba pozostająca w stanie nietrzeźwości może zostać zatrzymana i doprowadzona do izby wytrzeźwień? Jakie są konsekwencje bezprawnego zatrzymania zarówno z punktu widzenia osoby zatrzymanej, jak i odpowiedzialności funkcjonariusza dokonującego zatrzymania?

W pierwszym rzędzie wątpliwości wykładnicze budzi problem niekompatybilności rozwiązań przyjętych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z uregulowaniami art. 5 ust. 1 lit. e EKPC, co może wywoływać napięcia na tle zgodności art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw. z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Zwraca uwagę, że w art. 5 ust. 1 lit. e EKPC zostało użyte słowo „alkoholik” w odniesieniu do osoby, która może zostać pozba-

³ B. Gronowska, *Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 8 czerwca 2004 r. w sprawie Hildy Hafsteinsdóttir przeciwko Islandii (dot. oceny legalności zatrzymania osoby nietrzeźwej)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 1, s. 175.

wiona wolności, podczas gdy art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw. mówi o zatrzymaniu osoby znajdującej się „w stanie nietrzeźwości”. Pojęcia te nie są tożsame, choć krzyżują się ze sobą. Alkoholikiem jest osoba uzależniona od alkoholu, przez co należy rozumieć: „patologiczny wzorzec używania alkoholu lub zaburzenie funkcji społecznych i/lub zawodowych, które spowodowane zostały używaniem alkoholu oraz towarzysząca któremuś z nich zmieniona tolerancja bądź objawy zespołu abstynencyjnego”⁴. Osoba znajdująca się w stanie nietrzeźwości nie musi być alkoholikiem, może pić okazjonalnie lub tylko jednorazowo wypić alkohol, wywołując stan nietrzeźwości, podobnie jak alkoholik (osoba cierpiąca na uzależnienie od alkoholu) w konkretnym momencie może być całkowicie trzeźwy.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi definiuje stan nietrzeźwości w art. 46 ust. 3, wskazując, że jest to stan, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

- 1) stężenia we krwi powyżej 0,5‰ alkoholu albo
- 2) obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 decymetrze sześciennym⁵.

Odmienną kategorią jest stan po użyciu alkoholu, który zgodnie z art. 46 ust. 2 zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

- 1) stężenia we krwi od 0,2‰ do 0,5‰ alkoholu albo
- 2) obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³.

To rozróżnienie jest niezwykle istotne, jeśli się zważy na przesłanki zatrzymania administracyjnego określone w art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw. Zatrzymanie jest dopuszczalne wyłącznie w stosunku do osoby znajdującej się w stanie nietrzeźwości (o ile rzecz jasna zostaną spełnione pozostałe przesłanki), lecz niemożliwe w odniesieniu do osoby będącej po użyciu alkoholu.

Jak ta regulacja ma się do art. 5 ust. 1 lit. e EKPC, który zezwala na zgodne z prawem pozbawienie wolności alkoholika? Wykładnia językowa prowadziaby do wniosku, że zatrzymanie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy osoba pozbawiana wolności jest alkoholikiem, a więc jest uzależniona od alkoholu, podczas gdy w innych przypadkach, nawet w razie spełnienia pozostałych przesłanek zatrzymania, czynność ta byłaby arbitralnym – co za tym idzie – niedopuszczalnym działaniem organu władzy publicznej, naruszającym art. 5 ust. 1 EKPC. Przedmiotowym problemem zajął się kilkakrotnie Europejski Trybunał Praw Człowieka, między innymi w sprawie Witold Litwa przeciwko Polsce, w którym stwierdził naruszenie prawa skarżącego do wolności i bezpieczeństwa osobistego⁶. Trybunał w sprawie

⁴ B.T. Woronowicz, *Alkoholizm jako choroba*, PARPA, Warszawa 1995, s. 52.

⁵ Identycznie pojęcie stanu nietrzeźwości określa art. 115 § 16 k.k.

⁶ Wyrok ETPC z 4.04.2000 r. w sprawie Witold Litwa v. Polska, skarga nr 26629/95, §§ 60-64. Zob. także Wyrok ETPC z dnia 3.02.2011 r. w sprawie Kharin v. Rosja, skarga nr 37345/03, LEX nr 693853.

tej odniósł się bezpośrednio do kwestii dopuszczalności zatrzymania osoby, która znajduje się w stanie nietrzeźwości o charakterze incydentalnym, ale nie jest alkoholiczkiem, stwierdzając, że osoby, które nie są medycznie zdiagnozowane jako „alkoholicy”, ale których postępowanie i zachowanie pod wpływem alkoholu stwarza zagrożenie dla porządku publicznego lub dla nich samych, mogą być zatrzymane dla ochrony publicznego lub ich własnego interesu, takiego jak zdrowie lub bezpieczeństwo osobiste na podstawie art. 5 ust. 1 lit. e EKPC, o ile celem zatrzymania jest zapobieżenie niebezpiecznemu zachowaniu po spożyciu alkoholu. Źródłem tego uprawnienia jest świadomość, iż szkodliwe korzystanie z alkoholu stwarza zagrożenie dla społeczeństwa i że osoba będąca w stanie po spożyciu alkoholu może stwarzać zagrożenie dla siebie i innych, niezależnie od tego, czy jest ona uzależniona od alkoholu, czy też nie. To stanowisko Trybunału zostało zakwestionowane przez dwóch sędziów biorących udział w wydaniu orzeczenia, tj. s. Bonello i s. Conforti. Zdaniem sędziego Bonello „art. 5 ust. 1 Konwencji zawiera listę dopuszczalnych podstaw pozbawienia wolności – listę, która jest wyczerpująca. W konsekwencji żadne pozbawienie wolności nie będzie zgodne z prawem, jeżeli nie będzie podlegać pod jedną z podstaw wyznaczonych przez pkt od (a) do (f) art. 5”. Innymi słowy Trybunał nie może, poprzez rozciągnięcie procesu interpretacji, do listy możliwych podstaw pozbawienia wolności, wyczerpująco wyliczonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 dodać, że „wyjątki dozwolone przez artykuł 5 ust. 1 pozwalają na wąską interpretację”⁷. Z kolei sędzia Conforti, powołując zasadę *in claris non fit interpretatio* (*clara non interpretanda sunt*), zaakcentował, że: „tam, gdzie Konwencja daje możliwość wskazania Państwu przejrzyście i precyzyjnie jak powinno czy też nie powinno się zachowywać, decyzje Trybunału nie powinny być uzależnione od oceny detali danej sprawy. W innym wypadku istnieje ryzyko zastąpienia arbitralnego wyroku sędziów krajowych arbitralnym wyrokiem Trybunału, bez wskazania Państwu, którego sprawa dotyczy, jak w przyszłości uniknąć powtórzenia naruszenia Konwencji”. Chociaż nie sposób nie zgodzić się z opiniami obu sędziów, nie można tracić z pola widzenia występującej niekiedy potrzeby zastosowania wobec osób nieuzależnionych od alkoholu określonych środków, jeśli stwarzają one bezpośrednio niebezpieczeństwo dla bezpieczeństwa publicznego, życia i zdrowia osób albo mienia, znajdując się w stanie nietrzeźwości. Analiza przesłanek zatrzymania wyegzemplifikowanych w art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw. pozwala na precyzyjne wyznaczenie granic dopuszczalnej działalności organów władzy publicznej w tym przedmiocie, co pozwala na uniknięcie arbitralności, a w konsekwencji naruszenia prawa człowieka do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Do przesłanek tych zalicza się:

⁷ Zgodna opinia sędziego Bonello do wyroku ETPC w sprawie W. Litwa v. Polska, [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/\\$N/990000000000001_I_ETPC_026629_2095_Wy_2000-04-04_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/$N/990000000000001_I_ETPC_026629_2095_Wy_2000-04-04_001) [data dostępu: 23.09.2021].

1. pozostawanie w stanie nietrzeźwości w rozumieniu art. 46 ust. 3 u.w.trzeźw.,
2. zachowanie dające powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy,
3. znajdowanie się w okolicznościach zagrażających życiu lub zdrowiu tej osoby,
4. stwarzanie zagrożenia dla życia lub zdrowia innych osób.

Pierwsza z tych przesłanek (stan nietrzeźwości) musi pozostawać w koniunkcji z co najmniej jedną ze wskazanych w punktach 2-4. Policja, dokonując zatrzymania, ma obowiązek w pierwszej kolejności za pomocą właściwych urządzeń pomiarowych ustalić, czy osoba znajduje się w stanie nietrzeźwości, a następnie dokonać istnienia pozostałych przesłanek. Podzielam pogląd Ł. Cory, że w stosunku do osób stwarzających swoim zachowaniem zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego bądź mienia, a mających stężenie alkoholu we krwi poniżej 0,51‰ bądź 26 mg w 1 dm³ w wydychanym powietrzu, a więc będących w stanie po użyciu alkoholu, uzasadnione jest stosowanie zatrzymania prewencyjnego przewidzianego w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji⁸.

W świetle potrzeby ochrony przed bezprawnym pozbawieniem wolności konieczne jest ustalenie zakresu znaczeniowego określenia „zachowanie dające powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy”. Pod pojęciem „zachowania” należy rozumieć przede wszystkim działanie (np. sprawca załatwia potrzeby fizjologiczne albo odbywa stosunek seksualny w miejscu publicznym), choć nie da się również wykluczyć, że zachowanie takie będzie miało formę zaniechania (np. sprawca, będąc w stanie nietrzeźwości, rozebrany do naga na trawniku przed miejskim ratuszem nie nakłada odzieży mimo wydania takiego polecenia przez funkcjonariusza Policji).

Zachowanie sprawcy musi dawać powód do zgorszenia. Pojęcie to ma charakter wybitnie ocenny i mieści się w sferze ocen etycznych, kulturowych, a nawet światopoglądowych. Pojęciem tym posługuje się Kodeks wykroczeń, który w art. 51 § 1 kontrawencjonalizuje zachowanie polegające na zakłócaniu spokoju, porządku publicznego, spoczynku nocnego albo wywołaniu zgorszenia w miejscu publicznym krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem. Zarówno w judykaturze, jak i w orzecznictwie trudno dopatrzeć się zdefiniowania terminu zgorszenie. Również sam ustawodawca nie dokonał wykładni tego określenia. Przyjąć należy zatem powszechne znaczenie tego słowa, oznaczające skandal, dawanie złego przykładu, wywoływanie oburzenia. Zwraca przy tym uwagę, że nie chodzi o wywołanie zgorszenia jako przesłankę zatrzymania administracyjnego, lecz „dawanie powodu do zgorszenia”, a zatem nie ma znaczenia, czy osoby, które widzą lub słyszą zachowanie sprawcy, poczuły się zgorszone czy nie.

⁸ Ł. Cora, *Z problematyki karno-administracyjnego zatrzymania osoby do wytrzeźwienia*, ST 2008, nr 7-8, s. 134 i n.

Zgorszenie, o którym mowa w art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw., ma być dokonywane w miejscu publicznym lub zakładzie pracy. Słusznie akcentuje się w judykaturze, że działanie w miejscu publicznym nie jest pojęciem tożsamym z działaniem publicznie. Dla przykładu Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 8 października 2015 r. stwierdził, że nawet gdy w większości przypadków oba te pojęcia będą łącznie charakteryzować zachowanie sprawcy, to nie można wykluczyć krzyżowania się ich zakresów z uwagi na niepowtarzalne okoliczności faktyczne rozpoznawanego przypadku⁹. Pojęcie miejsca publicznego było zdefiniowane w uchylonym rozporządzeniu Ministra Kultury i Sztuki oraz Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 8 października 1970 r. w sprawie zatwierdzania pod względem artystycznym niektórych projektów budowlanych¹⁰. Miejscem publicznym w rozumieniu rozporządzenia były:

- 1) place i ulice;
- 2) stałe szlaki turystyczne pomiędzy liniami rozgraniczającymi te szlaki od innych nieruchomości;
- 3) obszary kolejowe;
- 4) pasy drogowe dróg publicznych;
- 5) drogi wodne z brzegami oraz dostępne dla ogółu tereny portów i przystani;
- 6) tereny lotnisk cywilnych;
- 7) tereny zieleni użytku publicznego, jak parki, skwery itp. urządzenia oraz cmentarze i inne obiekty związane z upamiętnieniem walki i męczeństwa narodu polskiego;
- 8) wnętrza obiektów budowlanych użytku publicznego oraz przynależne do tych obiektów ogrody i dziedzińce dostępne dla ogółu.

Cechą charakterystyczną wszystkich tych miejsc jest możliwość swobodnego dostępu do nich nieograniczonego kręgu osób, nawet jeśli dostęp do niektórych z nich jest limitowany np. przez uzależnienie wstępu od zakupu biletu (np. teatry, stadiony sportowe).

W art. 40 ust. 1 wskazano również, że sprawca może dawać powód do zgorszenia w miejscu pracy. Najbardziej oczywiste jest, że chodzi o miejsce pracy samego sprawcy, nawet jeśli nie jest ono miejscem publicznym. Wykładnia językowa tego przepisu nie daje podstaw do przyjęcia, że działanie w miejscu pracy innej osoby wyłącza możliwość zastosowania zatrzymania administracyjnego. Stanowczo wypada podkreślić, że Policja nie ma prawa zatrzymać na tej podstawie i przewieźć do izby wytrzeźwień osoby znajdującej się we własnym mieszkaniu, nawet jeśli

⁹ Wyrok SA w Łodzi z dnia 8.10.2015 r., II AKa 178/15, LEX nr 1923902; zob. także wyrok SA w Krakowie z dnia 23.01.2015 r., sygn. akt II AKa 207/14, LEX nr 1796984.

¹⁰ Dz.U.1970.26.211, uchylony przez ustawę z dnia 7.07.1994 r. Prawo budowlane, Dz.U.2020.1333 t.j.

jest ona w stanie nietrzeźwości, chyba że zachodzi któraś z pozostałych przesłanek zatrzymania. W sytuacji, gdy sprawca urządził w mieszkaniu hałaśliwe przyjęcie, w toku którego spożywał alkohol i grała głośna muzyka po godz. 22.00, jego zatrzymanie oraz przewiezienie do izby wytrzeźwień jest bezpodstawne i może skutkować pociągnięciem funkcjonariusza do odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 231 § 1 k.k. polegające na przekroczeniu uprawnień.

Znajdowanie się w okolicznościach zagrażających życiu lub zdrowiu osoby zatrzymanej może być podstawą zatrzymania administracyjnego tylko wtedy, gdy okoliczności te są wynikiem pozostawania w stanie nietrzeźwości, który ogranicza lub całkowicie znosi zdolność do podejmowania racjonalnych decyzji. W innym przypadku zatrzymanie jest możliwe na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji. To samo dotyczy sytuacji, gdy sprawca w stanie nietrzeźwości stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia innych osób. W tym jednak przypadku może zachodzić konkurencja z zatrzymaniem właściwym (należącym do grupy zatrzymań procesowych) na podstawie art. 244 § 1, § 1a lub § 1b k.p.k., jeśli zachowanie pozostającego w stanie nietrzeźwości sprawcy nosi znamiona przestępstwa. O podstawie zatrzymania w tym przypadku zadecyduje jego cel.

W art. 40 ust. 1 u.w.trzeźw. zostały określone środki mające zastosowanie w stosunku do osoby, która spełnia przesłanki zatrzymania administracyjnego. Są to:

- doprowadzenie do izby wytrzeźwień,
- doprowadzenie do placówki podmiotu leczniczego,
- doprowadzenie do miejsca zamieszkania lub pobytu.

Łatwo zauważyć, że wymienione środki zostały uszeregowane przez ustawodawcę w kolejności ich dolegliwości dla zatrzymanego, poczynając od najsurowszego, jakim jest doprowadzenie do izby wytrzeźwień, kończąc na doprowadzeniu do miejsca zatrzymania lub pobytu. Choć na pierwszy rzut oka trudno mówić o jakiegokolwiek niedogodności w przypadku doprowadzenia do miejsca zamieszkania lub pobytu, nie ulega wątpliwości, że dla zatrzymanego może w konkretnym przypadku być to realna dolegliwość wynikająca z odwiezienia do domu przez Policję, na oczach sąsiadów itp.

Z przyjętego w ustawie uszeregowania dolegliwości w żadnym razie nie można wysuwać wniosków co do priorytetów ustawodawcy w odniesieniu do tego, który środek powinien być zastosowany w pierwszej kolejności (tak jak to jest w Kodeksie karnym przy wyliczeniu kar usystematyzowanych według stopnia dolegliwości, poczynając od najłagodniejszej). Wprost przeciwnie: z reguł odnoszących się do dopuszczalnego zakresu ingerencji władzy publicznej w prawa człowieka można wywieść obowiązek preferowania środka łagodniejszego, jeśli jest on wystarczająco skuteczny¹¹. Zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

¹¹ Wyrok ETPC z 27.11.1997 r. w sprawie K.-F. przeciwko Niemcom, Reports 1997-VII, s. 2674, § 63.

koniecznym elementem „zgodności z prawem” zastosowania pozbawienia wolności, w rozumieniu art. 5 ust. 1 (e), jest brak arbitralności. Pozbawienie wolności osoby jest tak poważnym środkiem, że jest ono usprawiedliwione wyłącznie w sytuacji, w której inne mniej surowe środki zostały rozpatrzone i uznane za niewystarczające w celu zabezpieczenia osoby lub interesu publicznego, który może wymagać, by dana osoba była zatrzymana. Oznacza to, że nie wystarczy, by pozbawienie wolności było zgodne z prawem krajowym, ale by było konieczne w danych okolicznościach¹².

Odmiennie niż w przypadku zatrzymań procesowych został uregulowany termin zatrzymania. Zgodnie z art. 40 ust. 5 u.w.trzeźw. osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień lub placówki albo jednostki Policji pozostaje tam aż do wytrzeźwienia, nie dłużej niż 24 godziny. Sformułowanie to budzi jednak pewne wątpliwości na tle określenia terminu początkowego zatrzymania. W przypadku zatrzymania procesowego termin zatrzymania (oznaczony godziną i minutą) liczy się od faktycznego przejścia władztwa nad osobą zatrzymaną, a nie od chwili przyjęcia jej do aresztu. Art. 40 ust. 5 u.w.trzeźw. stanowi o osobie „doprowadzonej do izby wytrzeźwień lub placówki”, która tam pozostaje do wytrzeźwienia, co sugeruje, że termin zatrzymania liczy się od przyjęcia do takiej placówki. Wydaje się, biorąc pod uwagę charakter ingerencji w prawa człowieka na skutek zatrzymania w izbie czy innej placówce, że czas ten powinien liczyć się także w tym przypadku od objęcia władztwa nad zatrzymanym. Oznaczałoby to jednak, że w przypadku, gdy funkcjonariusze Policji podjęli decyzję o odwiezieniu osoby w stanie nietrzeźwości do domu, to okres pomiędzy jej faktycznym zatrzymaniem a dostarczeniem do domu byłby formą zatrzymania, na które powinno przysługiwać zażalenie. Tymczasem prawo do złożenia zażalenia na podstawie art. 40 ust. 1 pkt 6 u.w.trzeźw. przysługuje jedynie osobie doprowadzonej do izby wytrzeźwień lub placówki, jednostki Policji, podmiotu leczniczego, w warunkach, o których mowa w ust. 1, co oznacza, że czynność, o której mowa, nie jest formą zatrzymania, a w konsekwencji czas detencji powinien być liczony od chwili przyjęcia do izby wytrzeźwień lub właściwej placówki.

Zażalenie przysługuje do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce doprowadzenia. W zażaleniu osoba doprowadzona może domagać się zbadania zasadności i legalności doprowadzenia, jak również decyzji o przyjęciu albo zatrzymaniu oraz prawidłowości ich wykonania.

Badanie zasadności dotyczy stwierdzenia, czy istniały okoliczności faktyczne uzasadniające zatrzymanie oraz czy została zachowana zasada proporcjonalności. Legalność wiąże się z ustaleniem, czy zatrzymanie było zgodne z obowiązującym prawem¹³. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, badaniu przez sąd podlegają mię-

¹² Wyrok ETPC w sprawie W. Litwa v. Polska, § 78.

¹³ Dudka K. (red.), M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiwicz, B. Skowron, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019, LEX [data dostępu: 23.09.2020].

dzy innymi przesłanki zatrzymania oraz ocena, czy okoliczności faktyczne były wystarczające na zastosowanie tego środka przymusu itp.¹⁴ Kontrola prawidłowości zatrzymania odnosi się do „jakości” jego wykonania, np. czy został sporządzony protokół, czy została wskazana przyczyna zatrzymania¹⁵. Skutkiem stwierdzenia bezzasadności lub nielegalności zatrzymania będzie niezwłoczne zwolnienie zatrzymanego, o ile jeszcze przebywa on w miejscu detencji. Do zażaleń na zatrzymanie administracyjne stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, co należy w pełni zaakceptować, nie tylko dlatego, że taki zabieg ustawodawczy zapewnia realizację postulatu skrótowości aktu prawnego, lecz przede wszystkim dlatego, że zapewnia większą gwarancję kontroli zatrzymania administracyjnego.

Literatura

- Cora Ł., *Z problematyki karno-administracyjnego zatrzymania osoby do wytrzeźwienia*, ST 2008, nr 7-8.
Janicz M., Kulesza C., Matras J., Paluszkiewicz H., Skowron B., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019.
Gronowska B., *Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 8 czerwca 2004 r. w sprawie Hildy Hafsteinsdóttir przeciwko Islandii: (dot. oceny legalności zatrzymania osoby nietrzeźwej)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 1.
Woronowicz B.T., *Alkoholizm jako choroba*, PARPA, Warszawa 1995.

¹⁴ Wyrok TK z dnia 6.12.2004 r., SK 29/04, LEX nr 140349.

¹⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 10.09.2009 r., II AKa 146/09, Prok. i Pr. 2010, nr 5, poz. 26.